

Մինչ յոյնը թուականին շեշտ տարու զի-
տումով կը զիսէ տարանջատել գոյականն
իր թուական ածականէն՝ Հսնդ βωὸν ἡγού-
ρασα πέντε, հայը միշտ անհաշտ նման բա-
ժանումի, կը փոխէ ինքնիշխան նախադա-
սութեան շարակարգը ու թուականին շեշ-
տաւորումը հաստատուն պահելու զիտու-
մով կը յետադասէ պարզապէս ածականը՝
«լուծս հինգ եղանց գնեցի», Ղուկ. ԺԴ. 19:
Թարգմանիչը փոխանակ գոյականը «իրբեւ»ի
(ὡς, ὡσεὶ) եւ թուականի մէջ ազուցանե-
լու կը նախասիրէ ընդհանրապէս կամ տե-
ղափոխել ածականի եւ գոյականի կարգը՝
«էր իրբեւ վեցերորդ ժամ», Ղուկ. Գ. 23,
ἦν ὡσεὶ ὥρα ἕκτη եւ կամ գոյականի եւ
թուականի միջեւ զետեղել «իրբեւ»ը՝ «ինքն
Յիսուս էր ամաց իրբեւ երեսնից», Ղուկ.
Գ. 23, ὡσεὶ ἑτῶν τριάκοντα, «դուսար մի
միաւոր էր նորա ամաց իրբեւ երկուսաս-
նից», Ղուկ. Ը. 42, ὡς ἑτῶν δώδεκα, «քան-
զե էին արք իրբեւ հինգհարար», Ղուկ. Թ.
14, ὡσεὶ ἄνδρες πενταχισχίλιοι. Վերջապէս
Աւետարաններու հայ թարգմանութեան
մէջ զգալի է թուականները նախադասելու
ցոյց տրուած ձգտումը, որուն կը հետեւին
նաեւ իրենց կարգին հայ դասականները,
այսպէս կը գրէ Եզնիկ «եւթն աստղ միայն
է գնացուն», էջ 229 եւ դարձեալ «մար-
մինն . . . ի չորից հիւթոցն կայ», էջ 242,
նոյնպէս Եղիշէ՝ «զայս անէր սկսեալ ի չոր-
րորդ ամէն մինչեւ ի մետասան ամն իւրոյ
տեղութեան», էջ 15: Թուականը նա-
խադասելու այս երեւոյթը օտար չէ հնդկի-
կրանեան լեզուներու, սկր., դա. եւ հ. պրա.,
ինչպէս նաեւ լատին, կեղո ու բարտեան
լեզուները այսպէս է որ կը շարադասեն
իրենց բառակարգը, որ կար սուղապէս նաեւ
արդէն հնդկերոպականի մէջ զիտել կու
տայ Cuendet:

ԺԳ. Նախադրութիւններ: — Այն
տեղ, ուր ἔνεκεν (ἐνεκεν, εἰνεκεν) եւ χάριν
կը յետադասուին իրենց խնդրոյն, «վան»ը
կը յառաջէ ընդհանրապէս իր խնդիրը՝

«վան որոյ եւ աւծ իսկ զիս», Ղուկ. Գ.
18, οὐ εἶνεκεν ἔχρισέν με, «վան որոյ ատեմ
քեզ», Ղուկ. Է. 47, οὐ χάριν λέγω σοι,
«եւ ուսուցանեն զոր չէ արժան վան զաւ-
շարարութեան», Տիտ. Ա. 11, κέρδους
χάριν. հետեւեալ նախադասութեան մէջ
կը գտնուի յետադաս «վան», զոր սակայն
կարելի չէ յոյն բնագրին հետեւողականու-
թիւն համարիլ, քանի որ չի համաձայնիլ
սկզբնադրին հետ բառայի՝ «լեզուք նշանա-
կի վան են», Ա. Կորն. ԺԴ. 22 αἱ γλῶσσαι
εἰς σημεῖον εἰσιν. — Մինչդեռ «հանդերձ»,
որով կը հայտնան յոյն συν եւ μετα նախա-
դրութիւնները, կը յետադասուի ընդհան-
րապէս իր խնդրոյն՝ «ճերովքն հանդերձ»,
Ղուկ. Ի. Ա., σύν τοῖς πρεσβυτέροις, «աշա-
կերտաւքս հանդերձ», Ղուկ. ԻԲ. 11, μετὰ
τῶν μαθητῶν μου, կայ սակայն եւ նախա-
դասուած հանդերձ Մարեմու մարբն իւ-
րով, Մատթ. Բ. 11, μετὰ Μαρίας. —
«ի վերայ (ἐπάνω, ἐπι) բարդ նախադրու-
թիւնը կարելի է զետեղել ընդհանրապէս
իր խնդրէն առաջ եւ հնարաւոր է երբեմն
նաեւ խնդիրն ազուցանել «ի վերայ»ի միջեւ
«լիջիր իշխանութիւն ունել ի վերայ տասն
քաղաքի», Ղուկ. ԺԹ. 17 ἐπάνω δέκα πό-
λεων, «յորիցէ արդ յազգի վերայ եւ թա-
ղաւորութիւն ի թաղաւորութեան վերայ»,
Ղուկ. ԻԱ. 10, ἔθνος ἐπ' ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ
βασιλείαν, ձեռագրական տարբերակները սա-
կայն կը հաւաստեն մեզ թէ երկու ձեւերն
ալ միանաբար համարժէք են, այսպէս մինչ
20 հրապի բնագիրը կու տայ «ոչ թո-
ղուցուն քար ի վերայ քարի», Ղուկ. ԺԹ.
44, ἂν κեննական տպագրութիւնն ու Եջ-
միածնի Թ. 229 ձեռագիրն ունին «ոչ թո-
ղուցուն քար ի քարի վերայ», ամէն պարս-
կային սակայն պէտք ենք շեշտել թէ հայե-
րէնի մէջ նախադրութիւնները գրեթէ միշտ
կը ձգտին կանխել իրենց խնդիրը եւ թէ հայ
նախադրութիւնները աւելի սերտ կապ ու-
նին իրենց խնդրոյն հետ քան յունական-
ները, որով բնականաբար յառաջ կու գան

բառակարգի եղանակաւորումներ. 1. Թարգ-
մանիչը կը զգուշանայ յատկացուցիչը զե-
տեղել նախադրութեան եւ իր խնդրոյն մի-
ջեւ՝ «մինչեւ յորդոստայն Աբբեայ», Գործք.
ԻԸ. 15, ἄχρις Ἀππίου φόρου, «Թարցոյ ի
զրիւս երիս պեր, Մատթ. ԺԳ. 33, εἰς
ἀλεύρου σάτα τρία, ուր հասարակ տեղափո-
խութեան ձեռնարկելով խնդիրը կը կցէ
անընդմիջապէս նախադրութեան, մինչ
Ղուկ. ԺԳ. 21 նախադասութեան կու տայ
զեղեցիկ դարձուած նոյնպէս խնդիրն ու
նախադրութիւնը առընթերադրելու զի-
տումով՝ «Թարցոյ յալեր երից զրուաց»,
յոյնը նոյն՝ εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, այս կա-
նանէն դուրս կը մնան «յոր ձեռն» եւ «յոր
ձեռս» նախադրութիւնները, զի՝ ոὐ (հմտել
Մատթ. ԺԸ. 7, Ղուկ. ԺԷ. 1, ԻԲ. 22 եւ
Մատթ. ԻԶ. 24, Մարկ. ԺԴ. 21). 2. Նա-
խադրութիւնը իր խնդրէն չտարանջատելու
հաստատ զիտումով է որ թարգմանիչը կը
փորձէ տեղափոխել ժխտականը՝ «ոչ առ
մի ի նոյնսէ առաքեցաւ Եղիս», Ղուկ. Գ.
26, πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἠλίας,
«եւ ոչ յետ բազում ժամուց անկաւ . . .
հողմ», Գործք. ԻԷ. 14, μέτ' οὐ πολὺν δὲ ἔβα-
λεν . . . ἄνεμος, ստրիական թարգմանու-
թիւն է, հետեւապէս ոչ յաջող՝ «յետ ոչ
բազում աւուրց», Ղուկ. ԺԵ. 13, μετ' οὐ
πολλὰς ἡμέρας. 3. ἔγγυς նախադրութիւնը,
որ կը թարգմանուի «հուպ ի», «մուտ ի»,
«մերձ ի» ասութիւններով, կարելի է չզե-
տեղել ձիւղք իր խնդրէն առաջ, այս պարա-
զային «հուպ», «մուտ» եւ «մերձ» մակ-
բայները հնարաւոր է գնել այն տեղ, զոր
կը զրուէ յոյն ἔγγυςը, բայց «ի» նախա-
դրութիւնը հարկ է որ կանխէ անընդմիջա-
պէս իր խնդիրը՝ «մուտ էր ի քաղաք անդր
տեղին ուր խաչեցաւ Յիսուս», Յովհ. ԺԹ.
20, ἔγγυς ἦν ὁ τόπος τῆς πόλεως κամ ἔγγυς
ἦν τῆς πόλεως ὁ τόπος, «եւ մերձ էր Լիւ-
զեայ ի Յուպի», Գործք. Թ. 38, ἔγγυς δὲ
οὐσσης Ἀύδδης τῆ Ἰόπη, «եկաք ի տեղի ինչ
որ կոչէր Գեղեցիկ նաւահանդիստ, յոր հուպ

էր քաղաքն Աստայ, Գործք. ԻԷ. 8, ὃ ἔγ-
γυς πόλις ἦν Λαοαία κամ ὃ ἔγγυς ἦν πόλις.
4. Թարգմանիչը կը ջանայ առընթերա-
դրել նախադրութիւնը եւ իր աներեւոյթ
խնդիրը, ու հետեւաբար ցոյց կու տայ ստէպ
յոյն բնագրէն տարբեր բառակարգ՝ «յառաջ
քան զլինելն աշխարհի», Յովհ. ԺԷ. 5,
πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι, «զուպ զնա զե . . .
արդերցը ի տարց հարկս կայսեր», Ղուկ.
ԻԳ. 2, τοῦτον εὐρομεν . . . κωλύοντα φόρους καί-
σαρι διδόναι ուր ինքնաբերաբար է որ կը յա-
ւելու «ի» = ἀπο բացտուականակերտը:
Բազմաթիւ օրինակներու մէջ կը գործածէ
Թարգմանիչը «ի» նախադրութեամբ անե-
րեւոյթ յոյն բացարձակ սեռականին հա-
մապատասխանելու զիտուորութեամբ, այս-
պէս «ի յանել հեղեղաց բախեաց գետ
ղառնն», Ղուկ. Զ. 48, πλημμύρας δὲ γε-
νομένης, «եւ ի զարմանալն ամենեցուն ի
վերայ ամենայնի զոր անէր, առ . . .»,
Ղուկ. Թ. 43, πάντων δὲ θαυμαζόντων,
«եւ եղեւ յերանել զիւին խաւսեցաւ
համին», Ղուկ. ԺԱ. 14, ἐγένετο δὲ τοῦ
δαμονίου ἐξελθόντος, «եւ ի զիղանել ի
վերայ նորա ժողովրդեանն սկսաւ առել»,
Ղուկ. ԺԱ. 29, τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροίσο-
μένων ἠλξατο λέγειν, «եւ յասել ոմանց
զտաճարէն», Ղուկ. ԻԱ. 5, καὶ τῶν λε-
γόντων: Ὡσαυ γանցաւ է որ թարգմանիչն
ստիպուի անջատել նախադրութիւնն անե-
րեւոյթէն՝ «եւ ընդ արեւուն մտանել ամե-
ներին որոց էին հիւանդք, բերէին զնոսս առ
նա, Ղուկ. Գ. 40, δύνοντος δὲ τοῦ ἡλίου,
այս անջատումը սակայն երեւութական է
անտարակոյս, քանի որ «արեւուն մտանել»
կը մեղսուի իրբեւ անտեղափոխելի բացա-
սրութիւն, հմտել «արեւմուտք», միեւ-
նոյն մեկնութիւնն ունի նախադրութեան
ու աներեւոյթի բաժանումը սա նախադա-
սութեան մէջ՝ «գոնէ վան աշխատ անե-
լոյ զիս այլուոյն», Ղուկ. ԺԸ. 5, քանի որ
«աշխատ անել» (= κόπους παρέχειν, σκόλ-
λειν) նոյնպէս նկատուած է իբր ստացուած,

522-66
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

որուն եղանակը կը պահեն անփոփոխ իրենց կարգը: Հայ այն մասնիկները, որոնք կը ներկայացրնեն յոյն *γάρ, γε, ἄε, μέν* եւ *τε* մասնիկները, կը դրուին միշտ նախադասութեան սկիզբը եւ երբեք հետեւաբար չեն կարող անջատել նախադրութիւնն իր խնդրէն: Վերջապէս հայ թարգմանիչը կը սիրէ կրկնել «ընդ», «ընդ», «ի» (յ) եւ «ց» նախադրութիւնները ոչ միայն «եւ» ով զօրուած գոյականներու առջեւ՝ «եթէ» ոք... ոչ ատեայ զհայր իւր եւ զմայր եւ զկին եւ զորդիս եւ զեղբարս եւ զքորս, նա եւ զանձն եւս իւր», Ղուկ. ԺԴ. 26, «ընդ ընդ քաղաքս եւ ընդ գիւղս», Ղուկ. ԺԴ. 22, *κατὰ πόλεις καὶ κώμας*, «մասնեւ չեք եւ ի ծնողաց եւ յեղբարց եւ յաղբականաց եւ ի բարեկամաց», Ղուկ. ԺԴ. 3, *ὑπὸ γονέων καὶ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν καὶ φίλων*, «ասէ ցաւրինաւորան եւ ցփարեւեցիսն», Ղուկ. ԺԴ. 3, *πρὸς τοῖς νομικοῦς καὶ φαρισαίοις*, այլ նաեւ գոյականն յատկորոշող բառերուն՝ յատկացուցչին եւ յետադաս ցուցականին առջեւ՝ «էջ ի կափանաւում ի քաղաքն դալիլեացոց», Ղուկ. Գ. 31, *εἰς Καφαρναοὺν πόλιν τῆς Γαλιλαίας*, «եղեւ ընդ աւուրան ընդ այնսիկ», Ղուկ. Բ. 1, *ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις*, «ամենայն որ ընդհարցի ընդ վէմն ընդ այս խորաակեցի», Ղուկ. Ի. 18, *ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λίθον*. Նախադրութեան կրկնում կը նշմարուի նաեւ այն պարագային երբ գոյականին կը նախադասութիւն ընդունելութիւն մը՝ «ասէ... ցեկեալն ի վերայ նորա ցքահանայութեան», Ղուկ. ԻԲ. 53, *πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ' αὐτὸν ἀρχιερεῖς եւ կամ «ամենայն» ածականը՝ «յամենայն ի փառսն իւր», Ղուկ. ԺԲ. 27, ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ, երեւոյթ, որ յատուկ է հնդեւրոպական լեզուներու կը շեշտէ Cuendet.*

Եզրակացութիւն: — Բնագիրը հաստատութեան ներկայացրնելու ձգտումով հայ թարգմանիչը ընդհանրապէս կը պահէ յոյն բառակարգը, աւանց զգալիօրէն զըր-

ժելու իր լեզուի քերականութեան, քանի որ անուանախումբի կազմածը զրեթէ նոյն է երկու լեզուներու համար ալ:

Երբեմն սակայն բառակարգը կը փրկուի քերականական համաձայնութեան զգալի փոփոխութեամբ:

Թարգմանիչը յարգելու համար իր լեզուին անյեղի օրէնքները, չի կասիր բնանախադարձփարին բառակարգը եղանակաւորելէ. ունի նախասիրութիւններ, զորոնք ստէպ կ'արտայայտէ:

Անջատումը աւելի յաճախ է յոյն բնագրին ու գրթ. թարգմանութեան մէջ, քան սլաւ եւ մասնաւորապէս հայ թարգմանութիւններու մէջ:

Թարգմանիչն արտայայտած ձգտումները կան, աւելի սլայժառ գծերով, հայ դասական մատենագրութեան մէջ, ու այժմ ձգտումները կը բարձրանան յաճախ մինչեւ հնդեւրոպական լեզուն:

Հ. Ա. ՎԱՐԴԱՆԾԱՆ

ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻՈՅ ՈՂՐԸ ՂԵՒՈՒՓ ԵՐԷՑԻ ՊԸՏՄՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԱՐԱՆՆ Ե

1. Մովսէս Խորենացոյ «Հայոց Պատմութեան»¹ վերջաբանութիւնը կը կազմէ ԿԸ. գլուխը, որ կը կրէ այսպիսի խորագիր՝ «Ողբ վասն բառնալոյ թաղաւորութեանն Հայոց յազգէն Արշակունեաց, եւ եպիսկոպոսութեանն յազգէ սրբոյն Գրիգորի»:

«Հայոց Պատմութեան» ծանօթ գրեթէ բոլոր ձեռագիրներն ունին այս գլուխը. կը պակսի միայն երկու օրինակի մէջ (cf), առաջինը (c) գրուած է 1691ին. իսկ երկրորդը (f) անթուական է, բայց նոտագիրը զըջութեամբ², ուստի մերձաւորապէս նոյն ժԸ. դարէն: Կը գտնուի նաեւ ինքնակայ՝ ձառնատիրներու եւ Յայտաւուրքներու մէջ,

¹ Մովսէսի Խորենացոյ Պատմութիւն Հայոց [հրատարակեալ] աշխատութեամբ Մ. Արեղեան եւ Ս. Յարութիւնեան. Տիփլիս 1913, էջ 358—366:
² Հմմտ. անդ, էջ ԺԴ—ԺԵ:

աննշանակ յաւելուածներով ճոխացած, մասնաւորապէս ի կատարածին³:

Թէ Ողբս Ժ. դարուն արդէն մասն կը կազմէր «Հայոց Պատմութեան», չի կրնար կասկածի ենթարկուիլ. Յովհաննէս Դրասխանակերտցի կարգացած էր զայն⁴:

2. Ողբիս թէեւ ուշադրութիւն դարձուցած էր բանասիրութիւնը, բայց ուսումնասիրած էր զայն առաւելապէս աղբիւրներու տեսակէտէ: Ոչ ոք չէ քննած զայն հարազատութեան եւ «Հայոց Պատմութեան» հետ ունեցած ներքին աղբիւրի տեսակէտներէն. հարագա՞տ է Ողբս «Հայոց Պատմութեան» հեղինակին, ունի՞ր բովանդակութեամբը աղբիւրս «Հայոց Պատմութեան» հետ. եւ վերջապէս կը պատշաճը՞ այն իւր նկարագրողը եւ որպիսութեամբը Յ. դարու այն ժամանակակէտին, ուր աւարտած է «Հայոց Պատմութիւնը»:

Այս հարցումներու քննութիւնը պիտի առաջնորդէ մեզ որոշելու Ողբիս գրութեան ժամանակը եւ հեղինակը⁵:

«Հայոց Պատմութեան» վերջնութիւնը գլուխը (Գ. 67) կ'աւարտէր այսպիսի պատկերով. Սահակ եւ Մաշտոց շրջապատուած իրենց աշակերտներէն կը կնքեն իրենց մահահանցուն խաղաղութեամբ (439 եւ 440): «Եւ ցրուեալ աշակերտաց նորա (Սահակայ)՝ կրօնաւորաց սպուղէից ի գաւառս իւրաքանչիւր՝ շինեցին վանօրայս, ժողովեալ եղբարս»: Մաշտոցի մահէն յետոյ «զաթոռ եպիսկոպոսութեան ետեղապահութեամբ յաջորդեաց հրամանաւ երանելոյն Մեսրոպայ՝ նորին աշակերտն Յովսէփ քահանայ ի Վայոց ձորոյ, ի Սողոմոն գեղջէ»: — «Աւարտեցան զիրք երրորդ յանկ ելանելոյ Պատմութեան Հայոց մեծաց»:

Դարուն առաջին կէսը պատկերիս մէջ կը ներկայանայ սքանչելի հրապոյրով. Մեծ ուսուցիչներու ընտիր աշակերտները բար-

³ Հմմտ. անդ, էջ 358, ծան. 7 եւ էջ 366, ծան.: Պատահած եմ նաեւ էջմիածնի ձառնատիր-ժողովածուներու մէջ:

⁴ Հմմտ. էջ 58, 22—23, 110, 4—8 (այդ. Տիփլիս, 1912). Ասողիկ, 77 (հրատարակեալ). Գր. Մազեարտ, Թուղթք, էջ 55 (հրատարակեալ):

⁵ Գր. Халатъянцъ, Армянскіе Аршакиды въ Исторіи Арменіи Моисея Хоренскаго. Москва 1903, Մասն Ա, էջ 368—369 եւ Բ. 140—143:

⁶ Տես առ այս՝ Հ. Ն. Ա. Կ. Ի. Ն. Կ. Ն. Մովսէս Խորենացոյ ժամանակն եւ անձնաւորութիւնը. Ա. Ն. Տ. Ի. Ն. Նոր շրջան, Ա. տարի (1929), Ժ. 4, էջ 67—77: Ինչ որ փորձած էի հոն համառոտ տողերու մէջ ներկայացնել, այժմ կու գամ մանր քննութեամբ ուսումնասիրել:

գաւաճ գործունէութեան մէջ են. կղերը զարգացած է աւելի քան երբեք՝ անկէ յառաջ եւ ետքը. Աղբիւն եւ Եկեղեցւոյն հովանին եւ առաջնորդն է տեղապահութեամբ Յովսէփ քահանայ, մին Մեծ Ուսուցիչներու ձեռնասուններէն: Նորակառոյց վանքերը լի են սրբակեաց կրօնաւորներով: Երկրին սպարապետութիւնը Վարդան Մամիկոնեանի ձեռքն է, որ իր շուրջը հաշտ ունի նախարարակոյտ աղատանին: Պարսկական բռնութիւնները դեռ չեն ծանրացած ազատութեան եւ ոսմէկին վրայ:

Ի՞նչ շարժառիթ ունէր Մ. Խորենացի ողբալու այսպիսի բարեկարգ դարագլուխ մը:

Ողբը պիտի պատշաճէր տեղւոյն եւ ժամանակին, եթէ Մովսէս նախընթաց գլուխներուն մէջ ակնարկած ըլլար քաղաքական կեանքի բարդութիւններուն, քաղաքակրթական կենցաղի անկումին, ժողովրդական տնտեսութեան քայքայումին, դաժան բռնապետներու խիստ հարկապահանջութիւններուն մասին. բայց չկան հոն այդպիսի ակնարկութիւններ: Եթէ «Հայոց Պատմութիւնը» շօշափած ըլլար 440ին յաջորդող քառամամեայ շրջանին դէպքերը, թերեւս առիթ ունենար Մովսէս թափելու արտասուք, բայց այս շրջանը նիւթ չէ եղած «Հայոց Պատմութեան»:

Այսպիսի հանգամանքներու մէջ Ողբս «Հայոց Պատմութեան» վերջը՝ անյարիր է տեղւոյն, ժամանակին եւ պարագաներուն:

«Հայոց Պատմութեան» այժմեան ձեւի մէջ կը սպասուէր հեղինակէն ուրիշ վերջաբանութիւն: Մովսէս ձեռնարկած էր աշխատութեան Բագրատունի իշխանի մը հարկեցուցիչ հրամանով. եւ գլուխ հանած էր զայն ամենայն աճապարանօք: Ինչպէս սովոր էր գործին սկզբնաւորութեան մէջ եւ յընթացս պատմութեան յաճախ անգամներ շրջել իւր խօսքը Պաշտպանին, նոյնպէս ի կատարածին կը սպասուէր բնականաբար, որ շուրջը գրուատիքներ անոր հասցէին եւ յայտնէր իւր խոնարհաբար յանձնառութեան բարեւակատարումը: Այսպիսի աւարտաբանութիւն կը բացակայէ այժմ «Հայոց Պատմութեան» վերջը: Անոր տեղը չէ կարող բռնել Ողբս, ուր բովանդակ Հայաստանն է լացի առարկայ, եւ կսկիծը կ'ամփոփուի «հովուի եւ հովուակցի» շուրջը. իսկ Բագրատունի իշխանին մասին չկայ բառ մ'անգամ: Ընդհակառակը «Չորականք անարիք... իշխանք